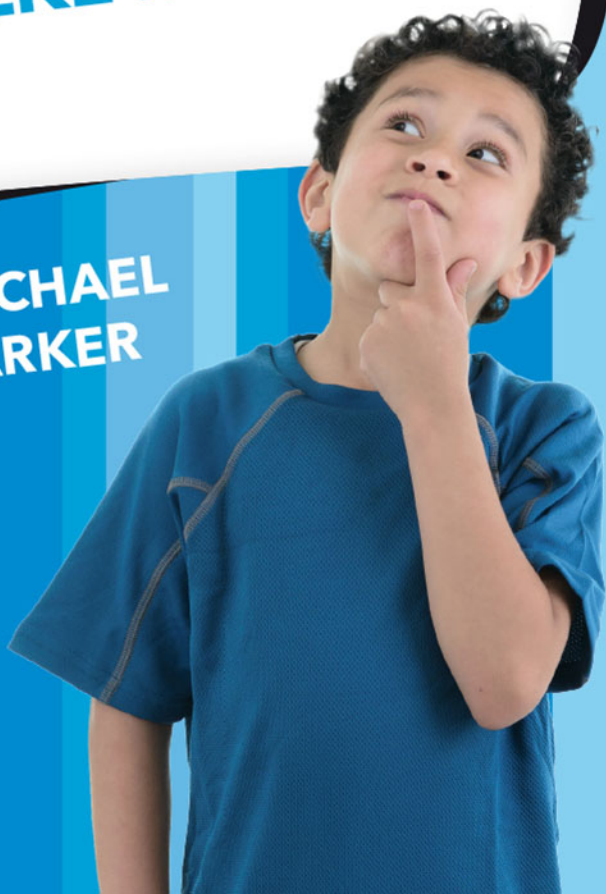

**POVÍDEJTE SI
S DĚTMI:
VELKÉ MYŠLENKY**

**MICHAEL
PARKER**

TRITON

TRITON
Praha/Kroměříž

Michael Parker

POVÍDEJTE SI S DĚTMI
VELKÉ MYŠLENKY

Rozhovory o demokracii, filozofii, životním prostředí,
válce a odplatě, o lidstvu a dalších velkých myšlenkách

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Parker, Michael

[Talk with your kid. Česky]

Povídejte si s dětmi : velké myšlenky / Michael Parker ; přeložila Viola Somogyi. -- 1. vydání. -- V Praze : Stanislav Juhaňák - Triton, 2017

Přeloženo z angličtiny

ISBN 978-80-7553-368-5 (pdf)

37.03-053.2 * 159.922.72 * 159.955:165.021 * 101.8

- výchova dítěte
- myšlení dítěte
- kritické myšlení
- filozofické myšlení
- populárně-naučné publikace

37 - Výchova a vzdělávání [22]

**POVÍDEJTE SI
S DĚTMI:
VELKÉ MYŠLENKY**

**MICHAEL
PARKER**

Přeložila Viola Somogyi

Michael Parker

POVÍDEJTE SI S DĚTMI

VELKÉ MYŠLENKY

Rozhovory o demokracii, filozofii, životním prostředí,
válce a odplatě, o lidstvu a dalších velkých myšlenkách

*Tato kniha ani žádná její část nesmí být kopírována, rozmnožována ani jinak šířena
bez písemného souhlasu vydavatele.*

Copyright © Michael Parker 2014

© Stanislav Juhaňák – TRITON, 2017

Translation © Viola Somogyi, 2017

Cover © Renata Brtnická, 2017

Vydal Stanislav Juhaňák – TRITON,

Vykáňská 5, 100 00 Praha 10,

www.tridistri.cz

ISBN 978-80-7553-368-5 (pdf)

OBSAH

Úvod pro rodiče	11
1 Co byste radši?	16
2 Sníte, nebo bdíte?	20
3 Simulovaná realita	23
4 Skutek a záměr u zločinu	27
5 Kapitalismus	29
6 Máme sesazovat tyrany?	32
7 Když jsme opravdu hodně staří	34
8 Rodí se lidé dobří, nebo špatní?	37
9 Kdy přestáváte být sami sebou?	41
10 Jaké je být netopýrem?	44
11 Máme chovat domácí mazlíčky?	46
12 Zamotané paradoxy	49
13 Ještě zamotanější paradoxy	51
14 Láska k národu a vlasti	53
15 Vlastnictví zbraní	56
16 Je to vůbec umění?	60
17 Lidské vynálezy	62
18 Naše dějiny	64

19	Budoucnost lidstva	66
20	Láska	69
21	Svoboda slova	72
22	Klonování	76
23	Marxismus	78
24	Svobodná vůle	81
25	Politické strany	84
26	Demokracie	86
27	Nesmrtelnost (na Zemi)	89
28	Jak chytré můžou být děti?	91
29	Proč číst?	93
30	Co je to život?	95
31	Přátelství	98
32	Časové paradoxy	101
33	Existují mimozemšťané?	104
34	Představte si svět, kde... ..	107
35	Vynálezy a objevy	109
36	Věda – dobrá, špatná a posuny paradigmatu	111
37	Navrhněte odlišnou rodinu	113
38	Navrhněte si vlastní školu	116
39	Tresty	118
40	Ve vězení?	121
41	Média	123
42	Smysl života	125
43	Něco víc o snech	128
44	Sny o moci	130

45	Více o tom, kdy přestanete být sami sebou	131
46	Gaia	133
47	Chaos (složitější)	136
48	Nekonečno a vesmír	138
49	Čas (složitější)	141
50	Cirkusové číslo 1 – výměna myslí	143
51	Cirkusové číslo 2 – transportér	146
52	Filozofové 1 – starořeční mudrcové	148
53	Filozof 2 – Platón	151
54	Filozof 3 – Aristotelés (o idejích)	154
55	Filozof 3 – pokračování: Aristotelés (o štěstí a ctnosti)	157
56	Filozof 4 – Descartes	160
57	Filozof 5 – Locke	163
58	Filozof 6 – Hume	166
59	Filozof 7 – Kant	169
60	Filozof 8 – Hegel	172
61	Filozof 9 – Kierkegaard	175
62	Důvěřujete svým smyslům?	177
63	Vaše superschopnosti (dobře si rozmyslete, co si přejete)	179
64	Všechno o myšlenkách (část první)	181
65	Všechno o myšlenkách (část druhá)	183
66	Daně	185
67	Dobročinnost	188
68	Moudrost	190
69	Jak chytré je vaše domácí zvíře?	193
70	Zachovat se správně	196

71	Umírání	199
72	Co je skutečné?	200
73	Světónázory	202
74	Krása	205
75	Krásní lidé	208
76	Vzpomínky a zapomínání	209
77	Zdravotní péče a zdravotní pojištění	212
78	Občanství	215
79	Šťěstí	217
80	Globální vesnice	220
81	Volby a hlasování	222
82	Všechno smazat?	224
	Několik velkých myslitelů a co řekli	227

ÚVOD PRO RODIČE

Jedna z nejbáječnějších věcí na malých dětech je asi jejich bezmezná zvědavost. Všechno ve světě kolem nich je úžasné, zářivé a nové, ať už jde o hračku, nový pokoj, nově objevenou stezku nebo tu napůl rozkousanou ohavnost, kterou pes zrovna přinesl ze zahrady.

Jak však děti rostou, zvědavost u mnohých z nich začíná ochabovat. Pořád jsou ještě plné zájmu a otevřené, ale jejich neukojitelná touha dozvídat se toho o světě stále víc a víc se zmenšuje.

Tato kniha si dává za cíl udržet dveře zvědavosti otevřené. A nejen to. Chce ty dveře vysadit z pantů, strhnout zdi a odhalit nádherný výhled na úžasné, podstatné, konfrontační a nabíjející myšlenky, které čekají, až se jimi někdo začne hlouběji zabývat.

Jak děti rostou, přemýšlejí stále snadněji. Víc toho vědí, uvažují abstraktněji a dokážou zacházet se stále složitějšími pojmy. Je proto užitečné jim nabízet myšlenky, aby jejich zvědavost nepolevovala. V dobrých školách se to děje. Ale proč by se tyhle zábavné věci měly dít jen ve školách? Když už dětem musíte kontrolovat úkoly a dělat jim svačinu, tak se s nimi můžete bavit i o klonování, vzpomínkách, kapitalismu a smyslu života. Většina rozhovorů v této knize je určená mladším dospívajícím, ale některé hovory můžete vést i s devítiletými dětmi, a většinu i s devadesátiletými (pokud se toho dožijete).

Myslím si také, že je důležité, aby se děti s většinou těchto myšlenek setkaly, než se z nich stanou dospělí, protože tyto myšlenky jsou důležité samy o sobě. Děti přemýšlejí pořád – a tak by měly nějakou dobu strávit hovorem o tom, co vlastně myšlenky *jsou*. Žijí v kapitalistickém společenském systému – a tak by si s někým měly popovídat

o tom, co to vůbec kapitalismus je (jako by si ryba měla s někým promluvit o tom, co je voda). Jednoho dne vy i ony zemřete – a tak je potřeba si někdy popovídat i o umírání. V netopýry se pravděpodobně nikdy nepromění, ale je velká legrace pobavit se o tom, jaké by to bylo, kdyby se to stalo. Všechno tohle je součástí informovaného života.

Doufám také, že díky těmto rozhovorům budete se svými dětmi lépe vycházet. Takový rozhovor přináší otevřenou, promyšlenou, zásadní diskusi, kterou s dětmi vedete v době, kdy by jinak zalezly do pubertáckých ulit. Může to znamenat, že řeč bude o jiných věcech, než je plánování aktivit, domácí úkoly a proč mají v pokoji pořád takový binec. (Možná je to i trochu sobecké. Nebylo by nádherné, kdyby nad vaší rakví prohlásili: „A vedli jsme naprosto FANTASTICKÉ rozhovory o zásadních věcech.“) Možná vás začnou považovat za někoho, na koho se můžou obrátit, až nastane čas klást zásadní otázky. A vy v nich můžete oprávněně vidět jako úžasné, rozvíjející se mladé lidi se spoustou vlastních skvělých nápadů.

JAK TEDY VE VAŠICH DĚTECH VZBUDIT ZÁJEM O HOVORY O VELKÝCH MYŠLENKÁCH?

Některé z těchto návrhů bude možné ve vaší rodině použít, jiné nikoli.

- Můžete mít knihu v přihrádce v autě a vést rozhovory za jízdy.
- Pořádejte pravidelné „tematické“ večere, kdy podáváte pizzu a rozmlouváte přitom o velkých myšlenkách. Bohužel se v zájmu rozhovoru budete muset vzdát zdravé večere (ale pokud jste přesvědčení, že velké myšlenky a čočková polévka se krásně doplňují, je to na vás).
- Je možné zavést pravidelné „povídání o velké myšlence“ při večerním koupání menších dětí, po večeři nebo u větších dětí před usnutím.

- Nechte knihu ležet na místě, kde si jí děti všimnou a prolustují ji. Třeba je některé myšlenky zaujmou.
- Používejte knihu průběžně jako zdroj velkých myšlenek, jak se děti setkávají s různými životními situacemi. Bouřlivou diskusi může vyvolat i rodinný nebo školní konflikt. Nebo zahajte hovor na téma něčeho, co uslyšíte ve zprávách. Někdy se dá obohatit domácí úkol a jeho téma svést do zajímavější oblasti. Hovor můžete udržovat také odkazy na internetové zdroje.

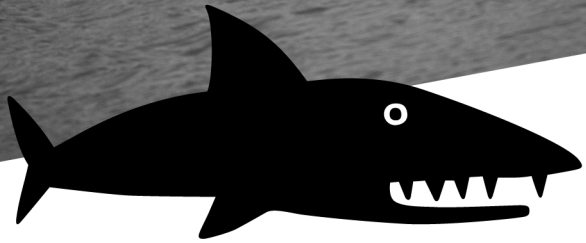
JAK MLUVIT S DĚTMI O VELKÝCH MYŠLENKÁCH

Podrobněji jsem se o způsobu, jak mluvit o velkých myšlenkách, rozepsal v knize *Povídejte si s dětmi: Etika*, ale některé body si zaslouží zopakovat.

- Rozhodně nemusíte procházet celou knihu otázkou po otázce. Vyberte si libovolné téma. A pak libovolnou otázku.
- Nemyslete si, že rozhovor musí být plný velkých myšlenek jako vysokoškolský seminář. Někdy stačí i pět minut. Jindy je lepší pětadvacet minut. Záleží na zvyklostech ve vaší rodině.
- Nechte co nejvíc mluvit děti. Vy sami mluvejte jen tolik, aby plamen diskuse neuhasl. Možná si pamatujete ze svého dětství rozhovory s autoritami. Když tito lidé mluvili většinu času, pravděpodobně jste si rychle začali připadat méněcenní a vytěsnění. Když si všimnete, že více než polovinu času mluvíte vy, tak nejspíš něco není v pořádku.
- Neposkytujte dětem „správnou“ odpověď na kteroukoliv otázku. Měly by pocít, že je nerespektujete, když je budete udržovat v napětí a pak – čáry máry fuk – odhalíte správnou odpověď. Musíte si vážit jejich myšlenek, nápadů a tvořivosti.
- Zajímavé jsou duševní pochody vašeho dítěte, ne ty vaše. Dávejte najevo, že vás zajímá, co říkají. Můžete přitom používat obvyklé vycpávky jako „to je zajímavé“, „to by mě nenapadlo“ nebo „řekni

mi o tom víc“. Anebo se, což je ještě lepší, skutečně zajímejte o to, co říkají, i když to není bůhvíjak hluboké nebo převratné. Pak je povzbudíte zcela přirozeně.

- Buďte ďáblovým advokátem. Obvykle je v pořádku, když argumentujete z jiného hlediska (s výjimkou témat, jako je nacismus). Postarejte se jen o to, aby děti věděly, že děláte ďáblova advokáta proto, abyste udrželi hovor v chodu, a ne proto, že zastáváte opačné stanovisko.
- Zahrajte si při rozhovoru na „dopravního strážníka“, který udržuje plynulý tok myšlenek. Moderujte diskusi. Říkejte věci jako „jak tohle souvisí s tím, co jsi říkala předtím?“, „můžeš uvést nějaký příklad?“, „jak se tohle liší od toho, co právě řekla tvoje sestra?“ apod. Hodně štěstí. A dobře se pobavte.

VELKÁ MYŠLENKA 1

CO BYSTE RADŠI?

- A. Chtěli byste radši:
- a) vyhrát pět milionů, nebo
 - b) vyhrát milion a mít dvacet sousedů, kteří by každý také vyhráli milion?
- B. Chtěli byste radši:
- a) být hodně bohatí, ale nemít rodinu, nebo
 - b) být chudí jako kostelní myš, ale mít velkou, milující rodinu?
- C. Chtěli byste radši:
- a) aby byla polovina světa bohatá a polovina chudá, nebo
 - b) aby byli všichni lidé na celém světě napůl chudí (nebo napůl bohatí)?
- D. Co jsou nejdůležitější věci v životě?
- A. Chtěli byste radši:
- a) oslepnout, nebo
 - b) ohluchnout?
- B. Chtěli byste radši:
- a) ztratit chuť, nebo
 - b) ztratit čich?
- C. Chtěli byste radši:
- a) ztratit hmat, nebo
 - b) ztratit sluch?
- D. Které vaše smysly jsou pro vás nejdůležitější a proč?

A. Chtěli byste radši:

- a) jet na dovolenou na jiný kontinent, nebo
- b) pořídit si domů špičkovou novou televizi?

B. Chtěli byste radši:

- a) jet na dovolenou na světoznámou pláž, nebo
- b) jet na dovolenou do úžasného města?

C. Chtěli byste radši:

- a) cestovat po západní zemi (třeba po Německu), nebo
- b) cestovat po asijské zemi (třeba po Thajsku):

D. Proč lidé cestují? Je cestování prospěšné? Proč?**A. Chtěli byste radši:**

- a) žít v zemi, kde všechno řídí vojáci, kteří střílí lidi, nebo
- b) žít v zemi, kde vláda nemá žádnou moc a je tam velká zločinnost?

B. Chtěli byste radši:

- a) ztratit své svobody (třeba volební právo nebo svobodu projevu), nebo
- b) přijít o celý majetek rodiny?

C. Chtěli byste radši:

- a) protestovat proti vojenskému režimu, nebo
- b) mlčet a pracovat?

D. Co si myslíte o životě v zemi, kde máte zaručenou svobodu a svobodné volby?**A. Chtěli byste radši:**

- a) být nejsilnějším člověkem ve třídě, nebo
- b) být nejchytřejším člověkem ve třídě?

B. Chtěli byste radši:

- a) být nejchytřejším člověkem ve třídě, nebo
- b) být nejoblíbenějším člověkem ve třídě?

C. Chtěli byste radši:

- a) být nejoblíbenějším člověkem ve třídě, nebo
- b) být nejbohatším člověkem ve třídě?

D. Co je pro vás ve škole nejdůležitější?

OPRAVDU HROZNĚ DŮLEŽITÉ VĚCI...

A. Chtěli byste radši:

- a) aby vás sežral žralok, nebo
- b) ubodaly k smrti včely?

B. Jíte radši:

- a) chleba s ústřicemi, nebo
- b) brokolicový koktejl?

C. Chtěli byste radši:

- a) aby vám vypadly oči z důlků, nebo
- b) aby vám upadly nohy?

D. Proměnili byste se radši v:

- a) krysu
- b) slimáka?

(Poznámka: Vymyslete si vlastní možnosti, které bratra/sestru/rodiče úplně dostanou.)

A. V televizi byste se raději dívali:

- a) na film, nebo
- b) na sportovní přenos?

B. Šli byste radši:

- a) do divadla, nebo
- b) do kina?

C. Šli byste radši?

- a) na koncert vašeho oblíbeného hudebníka, nebo
- b) na rozhodující zápas vašeho oblíbeného mužstva?

D. Na co se nejraději díváte v televizi?

A. Chtěli byste být radši:

- a) neskutečně bohatá a slavná sportovní hvězda, nebo
- b) neskutečně bohatý člověk, který skoro nic nedělá?

B. Chtěli byste radši:

- a) žít do 65 let a prožít naprosto nádherný a skvělý život, nebo
- b) žít do 95 let a mít se celou dobu docela dobře?

C. Co chcete ze všeho nejvíc?

VELKÁ MYŠLENKA 2

SNÍTE, NEBO BDÍTE?

O ČEM SI BUDEME POVÍDAT

Rozhlédněte se kolem sebe. Všechno vypadá normálně – jako kdykoli jindy. Možná máte trochu zvláštní pocit, protože čtete divnou knihu o velkých myšlenkách, ale zas tak hrozné to není. Ale počkejte – je to *opravdu* skutečné? Jste vůbec vzhůru? Možná... vyloučené to není... se právě teď nacházíte *ve snu*. V realistickém, možná dokonce dost nudném... nicméně ve snu.

Že ne? Jste naprosto přesvědčení, že se vám to opravdu jen nezdá? Inu, když jste si tím tak jistí, tak do toho... pokuste se to *dokázat*.

- A. Sny často pojednávají o skutečném životě a působí dojmem skutečného života – ZROVNA JAKO TEĎ.
- B. Ve snech se často děje něco podivného – ZROVNA JAKO TEĎ.
- C. Občas se vás ve snu zmocní podivný pocit, že je to jen sen – ZROVNA JAKO TEĎ.

TIP

MŮŽETE SI ZAHRÁT HRU,
PŘI NÍŽ SE JEDEN Z VÁS SNAŽÍ
DOKÁZAT, ŽE NENÍ VE SNU,
A DRUHÝ TVRDÍ, ŽE TO
DOKÁZAT NEJDE.

ROZHOVORY

- A. Jestli je tohle sen, zkuste se probudit.
- B. Lidé říkají, že dokázat, že se vám něco nezdá, můžete tím, že se štípnete. Zkuste to. Dokazuje to opravdu, že nejste ve snu?
- C. Co když sen začal před dvěma minutami a všechno, co si pamatujete ze své minulosti, do něj patří?
- D. Co když jste vaši rodiče, kterým se zdá, že jste jejich vlastní děti?
- E. Co když ve skutečnosti žijete v devatenáctém století a zdá se vám o úžasné budoucnosti plné aut, mikrovlnek a počítačů?
- F. Pokud je TOHLE sen, zkuste vymyslet, jak by mohl vypadat váš skutečný život. Zapojte představivost.
- G. Pokud nejste s to dokázat, že tohle není sen, můžete dokázat:
 - a) Že existuje vaše škola?
 - b) Že se nacházíme na planetě Zemi?
 - c) Že existujete vy sami?

P.S.

René Descartes byl toho názoru, že není možné dokázat, že nežijeme ve snu. Také se domníval, že je možné, že nás unesl zlý démon a při-

pojil náš mozek ke krabici nazvané Stroj zážitků. Tahle krabice funguje jako virtuální realita – pouští nám do mozku různé zážitky, o kterých se pak mylně domníváme, že je prožíváme doopravdy.

- A. Můžeme dokázat, že nejsme připojení ke Stroji zážitků nebo k počítači?
- B. Vymyslete scénář filmového trháku, který pojednává o lidech polapených ve snech nebo v přístrojích, které jen simulují skutečný svět.

VELKÁ MYŠLENKA 3

SIMULOVANÁ REALITA

O ČEM SI BUDEME POVÍDAT

Počítačové hry na obrazovkách a s 3D brýlemi vás dokážou přesvědčit, že jste „opravdu tam“ – ve virtuální realitě. Virtuální realita v budoucnosti však může být ještě mnohem přesvědčivější a změnit se v „simulovanou realitu“. Může to znamenat, že váš mozek bude připojen k počítači, který do něj bude vysílat spoustu elektrických dat. Tyto impulsy minou oči, nos a pokožku a budou směřovat přímo do vaší mozkové kůry. Podobné impulsy způsobí, že si budete *myslet*, že vidíte, chutnáte a cítíte, ale „ve skutečnosti“ to tak nebude. Budete ponořeni do světa, který vyvolává dojem skutečnosti, ale je to jen počítačová simulace.

ROZHOVORY

U VÁS V NÁKUPNÍM CENTRU BUDE OTEVŘEN SAMŮV
SIMULAČNÍ STÁNEK – NESKUTEČNÁ LEGRACE ZA MÁLO
PENĚZ!

Představte si, že přijdete do tohoto simulačního stánku, Sam vás přivítá a ukáže vám, jak to funguje. Stačí se uvelebit na pohodlném sedadle a nechat se připojit k počítači. Pak zavřete oči a necháte si přímo do mozku pustit smyslová data, takže máte pocit, že tam *opravdu jste*. Sam se vás ptá, jestli si to chcete vyzkoušet.

- A. Zkusili byste se Samovým strojem:
- vyrazit na „jednodenní prázdniny“ na nejnádhernější místa na světě a věnovat se tam úžasným věcem, jako je paragliding, horolezectví a podobně?
 - zahrát si „hru“, ve které budete akčním hrdinou v napínavém filmu nebo romantickým hrdinou?
 - vyrazit s rodinou na „týdenní dovolenou“ na nádhernou pláž nebo na nejkrásnější místa Evropy?
 - strávit s rodinou týden dovolené hraním akční hry?
- B. Kdybyste s rodinou strávili v simulované realitě týden na pláži, byli byste „skutečně“ týden na pláži? Byly by vaše zážitky skutečné? Byly by vaše vzpomínky skutečné? Byly by vaše pocity skutečné?

Sam pro vás má připravenou i jednu novinku. Simulaci, v níž ZAPOMENETE, že je to „jenom jako“, a budete si myslet, že všechno kolem vás je realita. Sam vám dává vybrat z pěti hodinových her.

- A. Účastnili byste se hry, ve které:
- si skutečně myslíte, že si užíváte nádherné prázdniny na nejluxusnější pláži světa?
 - si skutečně myslíte, že jste akční hrdina, který zachraňuje svět od geniálních padouchů?
 - si skutečně myslíte, že jste filmová hvězda první velikosti a žijete luxurním životem v Hollywoodu?
 - si skutečně myslíte, že jste nejoblíbenější, nejvytrénovanější a nejchytřejší osoba ze školy, která prožívá báječný den? (Pokud už ovšem takovou osobou nejste, v tom případě se možná už v simulaci nacházíte.)
- B. Vyzkoušeli byste si hru, kdy byste si chvílemi mysleli, že můžete umřít? I kdybyste před začátkem věděli, že se vám v žádném případě nic nestane?

- C. Myslíte si, že byste po skončení této hry utrpěli nějaké trauma (jako by se to stalo doopravdy), nebo by to bylo spíš jako sen (ze kterého se vzpamatujete, jakmile se probudíte)?

Když přijdete do Samova stánku příště, panuje tam příšeří a za výlohou vidíte dlouhé řady lidí připojených k počítačům. Sam vám říká, že má skvělou novou nabídku. Za pár drobných vás připojí k počítači na zbytek života. Můžete se nechat připojit sami, nebo přivést celou rodinu a nechat se připojit společně. Předtím můžete strávit celý den programováním přesně takového života, jaký budete chtít žít, a pak si nasadíte sluchátka a žijete ho. Můžete si naprogramovat život, ve kterém jste nesmírně úspěšní, oblíbení, milovaní, sebevědomí a přitažliví. Můžete ze sebe udělat superšpiona, milovníka, skvělého sportovce či geniálního vynálezce (nebo všechno tohle dohromady). Vůbec nepoznáte, že žijete v simulaci.

- A. Zkusíte to? Proč? Proč ne? Co je na tomhle rozhodnutí těžké?
 B. Co kdyby vám Sam nabídl program, který by netrval celý život, ale jen pět let? Nebo kdyby vám nabídl možnost žít v různých dobách (jako král, prezident nebo objevitel v budoucnosti). Nebo kdyby vám nabídl cokoli, co si vymyslíte?
 C. Jsou tyhle zkušenosti skutečné? Žili jste život v simulaci, nebo ne?

P.S.

Filozof Nick Bostrom přišel se znepokojivou představou. Řekl, že v budoucnosti bude možná společnost schopna vytvářet v počítačích virtuálně reálné světy i s naprogramovanými obyvateli, kteří si MYSLÍ, že žijí, ale zatím jsou jen součástí simulace. Kdyby to bylo možné, neexistoval by jen jeden program, ale stovky miliard programů. Kdykoli by program někdo zkopíroval, vznikly by nové verze těchto virtuálních lidí (podobně jako když zpěvák nahraje album a vzniknou miliony kopií). V takovém případě by pak bylo pravděpodobnější, že

nějaká osoba je jednou z miliard kopií, než že je originál. To ovšem znamená, že i VY jste mnohem pravděpodobněji počítačová simulace než „skutečná“ osoba z masa a krve.

ROZHOVORY

- A. Promluvte si o nápadu Nicka Bostroma. Co si o něm myslíte? Je možné, že i vy sami jste jen simulace? Má jeho myšlenka nějaký háček?
- B. Myslíte si, že počítačové programy by někdy mohly dokázat vytvářet miniprogramy, které si budou myslet, že jsou živí lidé?

VELKÁ MYŠLENKA 4

SKUTEK A ZÁMĚR U ZLOČINU

O ČEM SI BUDEME POVÍDAT

Abychom mohli nějaký skutek (třeba vyloupení banky) považovat za trestný čin, musí mít obvykle dva prvky – záměr (vaším záměrem bylo vyloupit banku) a skutek (skutečně jste banku vyloupili). Záměru se u soudu říká „mens rea“ (vinná mysl) a skutku „actus reus“ (vinný čin). Co se ale stane, když došlo jen k záměru nebo jen ke skutku?

ROZHOVOR

- A. Představte si, že Péťa, Alan a Zuzka usoudí, že nenávidí místní obecní úřad, a jediným řešením je vyhodit ho v noci do povětří. Myslíte si, že se dopustí trestného činu terorismu, když:
- a) si připraví plán, jak vyhodit obecní úřad do vzduchu?
 - b) si nakoupí na internetu materiál na výrobu bomby?
 - c) sestrojí bombu?
 - d) vyjdou z domu s bombou, ale ještě nedošli k obecnímu úřadu?
 - e) Představte si, že Alanovi se to dvě ulice před obecním úřadem rozleží v hlavě a nechce mít s útokem nic společného. Uteče od ostatních. Zbavuje ho to spoluviny na dokonaném útoku?

- B. Jindra má často strašné noční můry a také ve spánku chodí po bytě. Jednou ráno se vzbudí z příšerného snu, ve kterém vyloupil banku a zastřelil pokladníka. Pohlédne do nohou postele a tam leží pytel peněz. Pak pustí televizi a uvidí reportáž o „lupiči v pyžamu“, který vtrhl do banky a zastřelil pokladníka. Podle záznamu z bezpečnostní kamery je jasné, že je to určitě on. Je Jindra vinen vyloupením banky?
- C. Péťa si hraje s tatínkem na kovboje a indiány a používají přitom tatínkovu hrací pistoli z umělé hmoty. Péťa zamíří na svého kamaráda Ngoa a ozve se hlasitý výstřel. Ukáže se, že pistole byla skutečná a že Ngoa leží na zemi. Je Péťa vinen zastřelením Ngoa?

P.S.

Pierre Laplace (1749–1827) byl determinista, který si myslel, že kdybyste v jediném okamžiku dokázali zachytit úplný fyzický obraz světa, mohli byste předvídat události, které se stanou v budoucnu.

DALŠÍ ROZHOVORY

- A. Představte si, že policie vynalezla „Laplaceův stroj“, který předpoví, co se stane následující den. Zejména dokáže předpovědět, kdo spáchá zločin, a to i u zločinů, o nichž lidé ani nevědí, že je spáchají.
- B. Bylo by v pořádku zadržet za vraždu muže, který má v záchvatu zuřivosti zavraždit svého obchodního partnera, přestože o tom zatím nemá sebemenší tušení?
- C. Bylo by v pořádku zadržet za vraždu ženu, která hodlá za hodinu zavraždit svého manžela, ale v této chvíli ještě neví, jestli se k tomu odhodlá?

(Poznámka: Na stejné premise je založena i novela Philipa K. Dicka *Minority Report*.)

VELKÁ MYŠLENKA 5

KAPITALISMUS

O ČEM SI BUDEME POVÍDAT

Kapitalismus je společenské zřízení, v němž jedinci nebo společnosti (nikoli vláda) v nějaké zemi vlastní většinu obchodů, farem, podniků, bank a podobně. Tihle soukromníci se snaží prodávat věci (třeba jablka, noviny či filmy) za víc, než je stojí jejich výroba nebo nákup. Když se jim to povede, mají *zisk*, jehož většinu si můžou nechat. Říká se tomu volný trh.

ROZHOVORY

- A. Jak byste mohli vydělat, kdybyste:
- vypěstovali 1000 jablek?
 - natočili nový film o Supermanovi za dvě stě milionů?
 - vynalezli nový motor do auta poháněný mořskou vodou?
- Jaké obtíže byste museli překonat, abyste vydělali peníze?**
- B. Proč lidé tvrdě pracují? Proč VY tvrdě pracujete? Abyste:
- pomohli ostatním?
 - vydělali peníze pro sebe?
 - protože vás práce zajímá?
 - protože chcete mít čas na jiné věci (například divadlo, sport a podobně)?
- C. Představte si, že jste založili firmu vyrábějící tenisky a pracuje pro vás 50 lidí. Kolik byste jim měli zaplatit:

- a) Co nejmíň. Koneckonců je to vaše firma, a když se jim to nelíbí, můžou jít jinam.
- b) Tolik, aby mohli spokojeně žít (tedy pokud firma dost vydělává).
- c) Podíl na zisku těm, kteří pracují stejně tvrdě jako vy.

Proč?

- D. Představte si, že vám patří společnost, která dokáže z vody z jezera vyrábět Coca-Colu. Ale funguje to jen u vody z tohoto jednoho jezera. Při výrobě však vzniká ohromné množství kouře. Když se rozhodujete, kolik Coca-Coly vyrobit, do jaké míry musíte myslet na tyto lidi:
- a) Na lidi, kteří vám dali spoustu peněz, abyste společnost vůbec mohli založit?
 - b) Na sebe a svou rodinu, protože vyděláte spoustu peněz?
 - c) Na lidi, kteří žijí na březích jezera?
 - d) Na všechny lidi, kteří budou dýchat v kouři?
 - e) Na společnost The Coca-Cola Company, která Coca-Colu vynalezla?

P.S.

V roce 1776 Adam Smith napsal knihu *Bohatství národů*, kterou mnozí považují za bibli kapitalismu. Píše v ní, že když spolu společnosti (třeba ty, co prodávají jablka) soutěží, vede to k poklesu cen, což je prospěšné pro spotřebitele (tedy lidi, co jablka kupují). Prohlásil také, že vláda by do trhu neměla zasahovat a měla by nechat společnosti, ať si to vyřeší samy mezi sebou. Podle jeho názoru neviditelná ruka trhu způsobí, že výkonným společnostem se bude dařit dobře a neschopným špatně.

Jiní ekonomové, například Alan Marshall, Adama Smitha kritizovali. Marshall tvrdil, že lidé jsou stejně důležití jako peníze. Myslel si, že bychom neměli zapomínat na „lidské blaho“. Když nějaká firma vydělává peníze a utiskuje přitom lidi, měla by být zrušena (nebo aspoň omezena její činnost).

ROZHOVORY

- A. Představte si zemi, v níž by počítačové firmy, nakladatelství, supermarkety a výrobci automobilů směli při soutěži mezi sebou dělat prakticky cokoli (kromě trestných činů, jako zabíjet zaměstnance a podpalovat továrny). Co si myslíte, že by se stalo s:
- kvalitou aut, počítačů atd.? (Zvýšila by se, nebo snížila?)
 - s cenou počítačů, knih atd.? (Zvýšila by se, nebo snížila?)
 - s platem lidí zaměstnaných v těchto společnostech? (Rostly by, nebo klesaly?)
 - s většími společnostmi? (Přežily by, nebo zanikly?)
 - s menšími společnostmi? (Přežily by, nebo zanikly?)
- B. Kdybyste byli vláda, vymezili byste firmám nějaké hranice? Co byste jim povolili a co ne?
- C. Kdyby spolu diskutovali Adam Smith a Alan Marshall, který z nich by podle vás měl vyhrát?
- D. Představte si, že by americká důlní společnost vydělávala jen v případě, že by horníci v podzemí byli vystaveni velkému nebezpečí. Měla by společnost:
- vystavovat horníky velkému nebezpečí?
 - ukončit činnost?

VELKÁ MYŠLENKA 6

MÁME SESAZOVAT TYRANY?

O ČEM SI BUDEME POVÍDAT

Na Zemi je několik států, jejichž hlavní představitelé docela běžně vězní, mučí a zabíjejí lidi, kteří jsou jiného názoru než oni. Stát, kterému vládnou, mohou využívat jako zdroj osobního obohacení (kleptokracie), nebo cestu k zásadnímu omezení života všech ostatních. Někteří diktátoři, například Kim Čong-un (Severní Korea) nebo Bašár al-Asad (Sýrie), jsou velmi známí. Je jich však ještě mnohem víc.

ROZHOVORY

- A. Měli by utlačovaní lidé, například v Severní Koreji, povstat a požadovat svobodné volby, nebo by měli poslušně sklonit hlavu, aby nepřišli o život?
- B. Kdyby měla vaše rodina vládnout bezcitné tyranii a vy měli být její hlavou, co byste udělali:
 - a) s armádou?
 - b) se školstvím?
 - c) se svými nejbližšími spojenci (kteří se vás ovšem mohou pokusit svrhnout)?
 - d) se sdělovacími prostředky?
 - e) se svou rodinou?

Pomohl vám tento rozhovor přijít na to, proč lidé v takových státech nepovstanou a tyrana nesvrhnou?

- C. Kdybychom žili v tyranii, chtěli bychom, aby armáda z nějaké jiné části světa (například Asie) vtrhla na naše území a svrhla diktátora? Proč ano? Proč ne? Co by na tom bylo dobré a jaká to má úskalí?
- D. Má mocná země (například USA) morální povinnost poslat armádu do státu, jemuž vládne diktátor, a svrhnout ho? Má mocná země morální povinnost NEVMĚŠOVAT SE do vnitřních záležitostí jiné země?
- E. Bylo by to jinak, kdyby:
- a) při invazi zahynul jen malý počet lidí?
 - b) invazi bylo možné provést bez ohromných výdajů?
 - c) se v obsazené zemi nacházelo velké množství zlata, které by bylo možné začít dolovat?
 - d) si velká část lidí v diktatuře PŘÁLA, aby jejich stát obsadila mocná země?
 - e) nová vláda po převratu mohla být stejně špatná jako ta předchozí (ale nemusela)?
- F. Organizace spojených národů je orgán vytvořený před 70 lety, který „zastupuje“ všechny státy na Zemi. OSN nemá armádu, ale do jisté míry může ovlivnit „mírové“ sbory vytvořené skupinami národů. Mohla by OSN vytvořit vlastní armádu, která by se dala využívat k zásahům proti tyranským režimům? Měla by to udělat? Kdyby OSN vytvořila vlastní armádu, jaká by se v tom skrývala nebezpečí?
- G. Promluvte si (anebo si o tomto tématu něco vyhledejte) o nedávných invazích do zemí, kde vládla diktatura (například do Afghánistánu nebo Iráku) a o občanských válkách z poslední doby (například v Sýrii). Jak ve světle těchto konkrétních příkladů vidíte problematiku odstraňování diktátorů? Stálo to za to? Stálo by to za to?

VELKÁ MYŠLENKA 7

KDYŽ JSME OPRAVDU HODNĚ STAŘÍ

Věk je otázka nadvlády mysli nad tělem.

Když na to nemyslíte, tělu je to jedno.

LEROY „SATCHEL“ PAIGE

Léta naučí mnohému, co dny nikdy nemohou vědět.

RALPH WALDO EMERSON

Jsi tak mladý jako tvoje víra, tak starý jako tvé pochybnosti; tak mladý jako tvoje sebevědomí, tak starý jako tvůj strach; tak mladý jako tvoje naděje, tak starý jako tvé zoufalství.

DOUGLAS MACARTHUR

Člověk není starý, dokud snění nenahradí lítost.

JOHN BARRYMORE

Mládí je úžasná věc. Škoda, že se jím plýtvá na děti.

GEORGE BERNARD SHAW